

AN EARLY MUSLIM COMMUNITY IN BRANTFORD, ONTARIO

Bill Darfler

WmDarfler@gmail.com

BRANTFORD, ONTARIO'DAKİ EN ESKİ MÜSLÜMAN TOPLULUĞU

First, a personal note. I am a historical researcher based in Brantford, Ontario, a mid-sized city, west of Hamilton on the 403. I am a retired letter carrier, and am currently the researcher for a crew that makes excellent local history videos. I have a good friend who spends a lot of time reading the old city newspapers on microfilm at the library. He finds stories and brings them to me to study. Last summer he brought me a collection of clippings from the papers of November 1914. I could not believe the story these clippings told and I had to find out what I could. My research led me to Lubomir Luciuk at the Royal Military College in Kingston. He was intrigued and urged me to apply for a grant from the Canadian First World War Internment Recognition Fund to study further. I was accepted and now I can justify spending my time pursuing the story of the internment of the Turkish foundry workers of Brantford.

In 1895, a Brantford businessman was in Constantinople, selling his company's plows across Europe. He met members of a refugee community there, mostly Armenians, and invited them to come to Canada and work in the factories. By 1911, 3-400 Armenians worked at Pratt&Letchworth, Cockshutt Plow, Buck Stoves, and other factories in the city. Roughly a hundred "Turks" accompanied them. They were identified as Turkish by the 1911 Census and by the newspapers of the day, but it has been suggested that they may have been ethnic Kurds. At any rate, they were clearly seen as being very different from the Armenians; Muslim, not Christian. These men [families didn't come over until much later], lived in boarding houses, worked the dirtiest jobs at the plants, and sent their pay cheques home to Turkey. This use of "foreign workers" in an industrial setting may have been a Brantford idea. It certainly helped make Brantford a major industrial city in Canada at that time. Brantford was the #3 industrial city in Canada, after Toronto and Montreal with twenty times the population. In 1911, Brantford had a higher percentage of foreigners per capita than any other city in Canada.

The outbreak of the First World War cancelled all of the European contracts and the City went into a deep depression. The foundry workers were thrown out of work and some were near starvation. A week or so after the British Empire declared war on Turkey, in November 1914; in the middle of a cold, dark night, the Brantford Police Force rounded up the hundred Turks and held them at the City Jail. The next day they were marched to the Armouries at bayonet point by the militia. They spent two days there and then they were marched to the Train Station and sent to Fort Henry in Kingston. From there they were put on the train to Kapuskasing, in the bush, halfway between Sault Ste. Marie and James Bay. They and the other internees, mostly Ukrainians, were expected to build the camp they were

to be held at. As the war contracts started reviving the factories, some of these Turks were paroled and allowed to come back to work. But, the internment meant the end of the Muslim colony at Brantford. Nearly a hundred years have gone by, and Brantford has no

"Turkish Lot" at Brantford's Mount Hope Cemetery. The open expanse at the front of the picture is the lot. The first two rectangular stones in the background mark its corners. There are some unmarked graves in the lot. We have a newspaper clipping from 1912 about the first Muslim funeral in Brantford. The man was buried on this lot. We will have to go through a stack of index cards to identify any other burials."

memory of the internment, only a handful of newspaper clippings testify to this extraordinary event in Canadian history.

We have no idea what kind of evidence of this story still exists. The Canadian government of the 1950's destroyed all the Federal records of the Internments of both the First and Second World War. Hopefully, by studying the 1911 Census and the City Directories we can get some of their names, and possibly determine their ethnic origins. We are also planning to explore the archives of the Brantford Board of Trade held by the local Chamber of Commerce to see if any discussion was held about the use of "foreign workers". The local Health Unit may hold the records of the Medical Officer of Health, the inspector of boarding houses. And, there could conceivably be some records held at the Police Station. We won't know until we look.

We would be privileged to report back to you when we find anything.

Kişisel birkaç malumatla başlayayım. Ben, 403 otoyolu üzerinde, Hamilton'un biraz batısında kalan orta büyüklükteki Brantford kasabasında yaşayan araştırmacı bir tarihçiyim. Pos-tacılıktan emekli oldum ve hâlihazırda yerel tarih videoları hazırlayan bir ekipte

aralarında Prat Leetchworth, Cockshutt Plows ve Buckstove'un da bulunduğu muhtelif fabrikalarda çalışan 300-400 Ermeni Brantford'da yerleşir. Sonrasında bu sayıya yaklaşık yüz kadar Türk işçi de eklenir. 1911 nüfus sayımında ve zamanın gazetelerinde Türk olarak kayda geçen bu işçilerin etnik kökenlerinin Kürt olabilecekleri ihtimali de göz önünde bulundurulmuştur. İhtimaller ne olursa olsun bu işçilerin Ermeni ve Hıristiyan olmadıkları kesindi. Ailelerini uzun süreler yanlarına alamayan bu işçiler, yatakhane tarzı pansiyonlarda kalıyor, çalıştıkları tesislerde en kirli işlerde çalıştırılıyor ve kazandıkları her kuruşu ülkelerine, Türkiye'ye, yolluyorlardı. "Yabancı işçilerin" böylesi bir sanayi ortamında çalıştırılması Brantford şehrine özgü bir düşünce olmalıydı. Hiç şüphesiz, bu şartlar Brantford'u zamanın önde gelen sanayi şehirlerinden biri haline getirmişti. Brantford, nüfusları yirmi kat kadar fazla olan Toronto ve Montreal'den sonra Kanada'nın üçüncü sanayi şehri haline gelmişti. Brantford, 1911'de, Kanada'nın tüm şehirlerine göre kendi nüfusuna oranla en fazla yabancı yüzdesini barındıran şehir konumundaydı.

Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle iptal olan Avrupa'dan gelecek iş sözleşmeleri, şehri büyük bir mali krize sürükledi. Dökümhanelerde çalışan işçiler işlerinden oldular ve çoğu açlıkla yüz yüze geldi. İngiltere İmparatorluğu'nun Türkiye'ye savaş açmasının bir hafta kadar ardından, 1914 Kasım'ının soğuk ve karanlık bir gecesi Brantford polisi 100 Türk'ü yakalayarak Brantford Cezaevi'ne hapsetti. Ertesi gün milis kuvvetleri 100 Türk'ü süngüleri önüne katarak cephaneliğe sürdüler. Orada iki gün kalan Türkler tren istasyonuna oradan da önce Kingston'daki Henri Kalesi'ne, sonrasında da Ste Marie va James Körfezi arasındaki Kapuskasing kasabasına sürüldüler. Türklerin, çoğunluğu Ukraynalılardan oluşan diğer esirlerle birlikte tutsak kalacakları kampın inşaatı da yine esirler tarafından yapılacaktı. Savaşla birlikte değişik siparişler alan fabrikalar canlanmaya başlamış, Türklerden bazıları bu fabrikalarda çalışmak şartıyla tahliye edilmişti. Fakat, esir kampları Brantford'daki müslüman nüfusun sonu oldu. Üzerinden yaklaşık yüz yıl kadar geçen olaylar Brantford'un tarihi hafızasından silinip gitti. Şimdilerde, Kanada tarihindeki bu sıra dışı olaya tanıklık eden birkaç gazete haberinden başka bir şey bulunmuyor.

Hikâyenin başka hangi delillerine ulaşabileceğimizi bilemiyoruz. 1950'lerdeki Kanada hükûmeti Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'ndaki esir kamplarına ait tüm federal kayıtları imha etti. 1911 nüfus sayımı sonuçlarını ve şehir kayıtlarını inceleyip esirlerin bir kısmının isimlerine ve etnik kökenlerine ulaşabileceğimizi ümit ediyorum. Ayrıca, Brantford Mahalli Ticaret Odasına bağlı Sanayi Dairesinin kayıtlarında yabancı işçilere ait belgelere de ulaşmaya çalışacağız. Yerel sağlık merkezinin, işçi pansiyonlarının denetiminden sorumlu sağlık memurunun kayıtlarını halen saklama ihtimali de bulunuyor. Polis kayıtlarında da bazı belgelere ulaşabilme ihtimali gayet makul gözüküyor. Tabii ki bu kaynaklara ulaşıp incelemeyen bir şey söylemek için daha çok erken.

Araştırma ekibimizin bulacağı tüm bilgileri sizinle paylaşacağımızdan emin olabilirsiniz.

Resimde önde görülen açık alan Brantford Mount Hope Mezarlığı'ndaki Türklere ait kısım. Arka kısımda görülen ilk iki dikdörtgen mezar taşı bu kısmın sınırlarını belirliyor. Burada işaretli mezarlar da mevcut. Elimizdeki 1912'ye ait Brantford'un ilk Müslüman cenazesi hakkında bir gazete kopyası var. Bu erkek buraya gömüldü. Bu mezarlığa başkasının gömülüp gömülmediğini araştırmak için bir yığın indeks kartını elden geçirmek zorundayız."

araştırmacı olarak çalışıyorum. Eski gazete haberlerini kütüphanelerdeki mikrofilmlerden okuyup bulduğu hikâyeleri incelemem için bana getiren çok yakın bir arkadaşım var. Geçen yaz bana 1914 yılının kasım ayına ait gazetelerden derlediği birkaç haber getirdi. Okuduklarım beni hayrete düşürdü ve konuyu derinlemesine araştırmaya karar verdim. Araştırmalarım beni Kingston'daki askerî okul görevlilerinden Lubomir Luciuk'a yönlendirdi. Kendisi de konuyla derinden alakadar olan Luciuk, Kanada hükûmetine "I. Dünya Savaşı Esir Kamplarını Teşhis ve İnceleme Fonu"na başvurup kaynak bulmam ve araştırmalarımı ilerletmem yönünde beni teşvik etti ve başvurum kabul edildi. Böylece Brantford'daki Türk işçilerinin esir kampına alınmalarının hikâyesini araştırma ve gün yüzüne çıkarma çabalarım da böylece başlamış oldu.

1895 yılında, İstanbul'daki Brantfordlu bir iş adamı tüm Avrupa'ya kendi şirketinin sabanlarını pazarlamaktaydı. Orada çoğu Ermenilerden oluşan bir mülteci grubuyla karşılaşan iş adamı, mültecileri Kanada'ya çalışmaya çağırır ve 1911 yılına gelindiğinde